

Under avtalsrörelsen 2012 vidtog ett fackförbund stridsåtgärder mot ett antal medlemsföretag i två arbetsgivarorganisationer. Arbetsgivarorganisationerna har gjort gällande att förbundet kränkt företagets föreningsrätt eftersom stridsåtgärderna dels vidtagits som en reaktion på att medlemsföretagen deltagit i arbetsgivarsamverkan inom Svenskt Näringsliv, dels särskilt riktats mot medlemsföretag vars representanter är verksamma i organ på arbetsgivarsidan.

Postadress
Box 2018
103 11 STOCKHOLM
Besöksadress
Stora Nygatan 2 A och B

Telefon
08-617 66 00
Telefax
08-617 66 15
kansliet@arbetsdomstolen.se
www.arbetsdomstolen.se

Expeditionstid
Måndag-fredag
09.00-12.00
13.00-15.00

ARBETSDOMSTOLENDOM
2013-04-17
StockholmDom nr 34/13
Mål nr A 94/12**KÄRANDE**

1. VVS Företagen, Box 47160, 100 74 Stockholm
2. Plåtslageriernas Riksförbund, Box 47235, 100 74 Stockholm
Ombud för 1 och 2: arbetsrättsjuristen Lars Gellner, Svenskt Näringsliv Service AB, 114 82 Stockholm, biträdd av arbetsrättsjuristen Anita Hagelin, VVS Företagen, Box 47160, 100 74 Stockholm, och chefsjuristen och förhandlingschefen Henrik Boman, Plåtslageriernas Riksförbund, Box 47235, 100 74 Stockholm

SVARANDE

Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 106 32 Stockholm
Ombud: chefsjuristen Mattias Landgren, Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 106 32 Stockholm, och chefsjuristen Dan Holke, LO-TCO Rättsskydd AB, Box 1155, 111 81 Stockholm

SAKEN

föreningsrättskränkning

Bakgrund

Mellan VVS Företagen och Plåtslageriernas Riksförbund (arbetsgivarorganisationerna) och Svenska Byggnadsarbetareförbundet (förbundet) gäller normalt kollektivavtal. Den 13 april 2012 sade förbundet upp de mellan parterna då gällande kollektivavtalen om löner och allmänna anställningsvillkor. Förbundet varslade samtidigt om stridsåtgärder mot 14 medlemsföretag i arbetsgivarorganisationerna, varav nio omfattas av tvisten. Varslen innebar total arbetsnedläggelse och blockad av arbete vid dessa företag. De varslade stridsåtgärderna påbörjades den 25 april 2012 och upphörde den 25 maj 2012. Totalt omfattades ca 1 100 arbetstagare av stridsåtgärderna.

Mellan parterna är tvistigt om stridsåtgärderna inneburit en föreningsrättskränkning.

Yrkanden m.m.

VVS Företagen och Plåtslageriernas Riksförbund (PLR) har yrkat att Arbetsdomstolen ska

1. förklara att de av Svenska Byggnadsarbetareförbundet mellan den 25 april 2012 och den 25 maj 2012 verkställda stridsåtgärderna mot YIT Sverige AB, Bravida Sverige AB, NVS Installation Aktiebolag, Aktiebolaget C J Björnberg, Aktiebolaget Oscar Hanson Värme - Ventilation - Sanitet, Birka Rör Aktiebolag, Aktiebolaget Lödde Plåt, Haga Plåt i Umeå AB samt Lödde Plåt Helsingborg AB var ogiltiga,

2. förplikta Svenska Byggnadsarbetareförbundet att till vart och ett av ovan angivna företag betala allmänt skadestånd med 500 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 7 maj 2012) till dess betalning sker,

3. förplikta Svenska Byggnadsarbetareförbundet att till

a) Aktiebolaget C J Björnberg betala ekonomiskt skadestånd med 642 928 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med 30 dagar efter delgivning till dess betalning sker,

b) Birka Rör Aktiebolag betala ekonomiskt skadestånd med 979 968 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med 30 dagar efter delgivning till dess betalning sker,

c) Aktiebolaget Oscar Hanson Värme - Ventilation - Sanitet betala ekonomiskt skadestånd med 2 341 281 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med 30 dagar efter delgivning till dess betalning sker,

d) Haga Plåt i Umeå AB betala ekonomiskt skadestånd med 1 213 522 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med 30 dagar efter delgivning till dess betalning sker,

e) Aktiebolaget Lödde Plåt betala ekonomiskt skadestånd med 1 288 373 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med 30 dagar efter delgivning till dess betalning sker,

f) Lödde Plåt Helsingborg AB betala ekonomiskt skadestånd med 1 043 580 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med 30 dagar efter delgivning till dess betalning sker,

4. förplikta Svenska Byggnadsarbetareförbundet att till vardera av VVS Företagen och Plåtslageriernas Riksförbund betala allmänt skadestånd med 250 000 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 2 oktober 2012 till dess betalning sker.

Förbundet har bestritt käromålet i dess helhet. Inte något belopp avseende allmänt eller ekonomiskt skadestånd har vitsordats. Sättet att beräkna ränta har vitsordats.

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska avvisa yrkandena om allmänt skadestånd till arbetsgivarorganisationerna.

Arbetsgivarorganisationerna har bestritt avvísingsyrkandet.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Arbetsdomstolen har den 11 maj 2012 avslagit ett yrkande om att Arbetsdomstolen intermistiskt ska besluta att de vidtagna stridsåtgärderna mot de nio företagen omedelbart ska upphöra (AD 2012 nr 35).

Arbetsgivarorganisationerna

Bakgrund

Normalt gäller kollektivavtal mellan parterna. De tidigare gällande kollektivavtalen löpte ut år 2012. Parterna inledde förhandlingar om nya avtal. I januari 2012 utväxlades förhandlingskrav. Under tiden februari till april hölls på sedvanligt sätt förhandlingssammanträden. Förbundet avbröt förhandlingarna och varslade om de aktuella stridsåtgärderna. Stridsåtgärderna innebar total arbetsnedläggelse och blockad av arbete vid 14 av arbetsgivarorganisationernas medlemsföretag.

Tio medlemmar i VVS Företagen omfattades av konflikten. Sex av dessa omfattas av tvisten, nämligen YIT Sverige AB, Bravida Sverige AB, NVS Installation Aktiebolag, Aktiebolaget C J Björnberg, Aktiebolaget Oscar Hanson Värme - Ventilation - Sanitet, och Birka Rör Aktiebolag.

Fyra av PLR:s medlemsföretag berördes av konflikten. Tre av dessa omfattas av tvisten, nämligen Aktiebolaget Lödde Plåt, Lödde Plåt Helsingborg AB samt Haga Plåt i Umeå AB.

Grunden för talan

De av förbundet vidtagna stridsåtgärderna utgör åtgärder till skada för de angivna bolagen för att dessa utnyttjat sin föreningsrätt (8 § första stycket medbestämmandelagen). Bolagens föreningsrätt har kränkts på två sätt. Stridsåtgärderna har för det första vidtagits som en reaktion och repressalie mot dessa bolag för att de under avtalsrörelsen deltagit i den arbetsgivarsamverkan som sker inom huvudorganisationen Svenskt Näringsliv. Stridsåtgärderna har vidare vidtagits som en reaktion på att bolagens företrädare har uppträtt i organ på arbetsgivarsidan. Förbundets urval av de bolag som omfattades av stridsåtgärderna har grundats på att de aktuella bolagens företrädare är aktiva i organisationernas styrelse eller i förhandlingsdelegationerna. Genom åtgärderna är förbundet skyldigt att betala ekonomiskt och allmänt skadestånd till bolagen.

Förbundets kränkning av bolagens föreningsrätt har inneburit intrång i arbetsgivarorganisationernas verksamhet, som dessa inte är skyldiga att tåla (8 § andra stycket medbestämmandelagen). Förbundet är därför skyldigt att betala allmänt skadestånd till arbetsgivarorganisationerna.

Stridsåtgärderna utgör en sådan åtgärd som enligt 8 § tredje stycket medbestämmandelagen kan förklaras ogiltig.

Företagens deltagande i arbetsgivarsamverkan

Enligt Svenskt Näringslivs stadgar ska det ske samverkan på arbetsgivarsidan. Motsvarande samverkan äger rum på arbetstagersidan. Arbetsgivarorganisationerna inom Svenskt Näringsliv träffas löpande och enas om principer samt försöker inta en gemensam hållning. Det är en styrka för arbetsgivarsidan att ha en samlad och gemensam uppfattning. Denna samverkan utgör en föreningsrättsligt skyddad verksamhet.

Förbundet har offentligt uttalat att stridsåtgärderna var en reaktion på denna samverkan. Sådana uttalanden har skett på förbundets hemsida, i nättidningen Arbetet, på ttela.se samt i artiklar i Bohuslänningen, Linköpings tidning och i Norrbottenskuriren.

Urvalet av företag som omfattades av stridsåtgärderna

Kännetecknande för de nio företag (sex från VVS Företagen och tre från PLR) som omfattas av tvisten är att företrädare för dessa, t.ex. vd, delägare eller ekonomidirektör, är aktiva i arbetsgivarorganisationernas styrelser och förhandlingsdelegationer. Några av företrädarna är också aktiva inom Svenskt Näringsliv. Sammanlagt har alltså nio av de totalt 14 företag som förbundet valde ut, företrädare som var aktiva i arbetsgivarorganisationernas styrelser eller förhandlingsdelegationer.

Företagen drar fördel av den styrka som ett kollektivt deltagande på arbetsgivarsidan innebär. Deltagandet är föreningsrättsligt skyddat.

VVS Företagen har totalt 1 094 medlemsföretag, varav tio omfattades av strejk och sex av dessa var representerade i organ på arbetsgivarsidan. PLR har totalt 887 medlemsföretag, varav fyra omfattades av strejken. Tre av dessa har representanter i organ på arbetsgivarsidan.

Förbundet har känt till vilka som ingick i arbetsgivarorganisationernas förhandlingsdelegation. I början av februari 2012 skickade arbetsgivarorganisationerna per mejl upplysning till förbundet om detta.

Förbundet har förklarat urvalet av företag med att det är naturligt att välja företag som är stora och har hög organisationsgrad, dvs. att en hög andel av de anställda är medlemmar i förbundet.

Organisationsgraden kan inte förklara urvalet. Följande uppgifter om organisationsgraden bygger på företagets egna uppgifter. Dessa uppgifter har inte ifrågasatts av förbundet.

Hos C J Björnberg, som omfattas av tvisten, är organisationsgraden 46 procent och hos t.ex. Rörcompaniet Sollentuna Entreprenad AB, som inte omfattades av strejken, är organisationsgraden 74 procent. C J Björnbergs ägare är styrelseordförande i VVS Företagen och medlem i organisationens förhandlingsdelegation. Rörcompaniet Sollentuna Entreprenad AB är inte representerat i något av dessa organ. Motsvarande resonemang gäller för Rörgruppen AB, som inte omfattades

av strejken och som inte heller var representerat i något organ på arbetsgivarsidan. Organisationsgraden hos Rörgruppen AB är 81 procent.

Även när organisationsgraden hos två företag är i princip identisk har förbundet valt det av företagen som är representerat i organ på arbetsgivarsidan. Hos Birka Rör AB, vars ägare ingår i organ på arbetsgivarsidan, är organisationsgraden 72 procent. Hos Mälar Rör Installation AB, som inte omfattades av strejken, är organisationsgraden 71 procent. Det företaget är inte representerat i något organ på arbetsgivarsidan.

Samma sak gäller för PLR:s medlemsföretag. Organisationsgraden hos Lödde Plåt är 81 procent. Företagets ägare är vice ordförande i PLR och medlem i organisationens förhandlingsdelegation, och bl.a. suppleant i Svenskt Näringslivs styrelse. Hos t.ex. Winther Bygg AB och Ambra Ventilation, vilka inte var representerade i något organ på arbetsgivarsidan och som inte omfattades av strejken, är organisationsgraden 95 procent respektive 94 procent.

I sammanhanget kan också nämnas Plåtexpressen i Malmö AB. Företaget är med branschens mått mätt stort med 59 anställda. Organisationsgraden är 86 procent och bolaget är beläget i Skåne. Företaget togs inte ut i strejk. Däremot tog förbundet ut det avsevärt mindre skåneföretaget Lödde Plåt, med 27 anställda och en organisationsgrad om 81 procent. Plåtexpressen i Malmö AB är, till skillnad från Lödde Plåt, inte representerat i något förhandlingsorgan på arbetsgivarsidan.

Sammantaget är det tydligt att förbundets urval av företag inte har skett utifrån organisationsgraden.

Inte heller *företagens storlek* kan förklara urvalet. Arbetsgivarförbunden har låtit en extern konsult, Industrifakta AB, utreda storleksförhållandena i respektive bransch i de län som varslet av den 13 april 2012 omfattar.

Bland VVS Företagens medlemmar är YIT Sverige, Bravida Sverige och NVS Installation visserligen störst i riket men inte i respektive län. Eftersom företagen inte omfattades av strejken i sin helhet utan endast enheter i vissa län är det rimligt att göra jämförelsen för varje län. De sex av VVS Företagens medlemsföretag som omfattas av målet hade totalt 40 enheter som berördes av stridsåtgärderna. Av dessa var det endast i tre fall som det uttagna företaget eller enheten var störst i respektive län. Oscar Hanson var det företag med flest anställda som omfattades av strejken, 72 anställda. I de berörda länen fanns dock åtta företag eller enheter med fler anställda arbetare som inte omfattades av strejken. C J Björnberg har hemvist i Stockholms län och har rankning 25 i länet. Birka Rör har hemvist i Stockholms län och har rankning 19 i länet. Oscar Hanson har hemvist i Hallands län med rankning 1 i länet.

Beträffande PLR är inte något av de fyra medlemsföretag som omfattades av konflikten störst vare sig i riket eller i aktuellt län. Det fanns 22 företag i riket som var större än Lödde Plåt, vilket var det största av de företag som omfattas av tvisten. Inte något av de företag som var föremål för strejken och omfattas av tvisten var störst i respektive län.

Utredningen visar alltså att av totalt 43 uttagna enheter, omfattande medlemsföretag i såväl PLR som VVS Företagen, var 40 enheter inte störst i respektive län. Utredningen visar också att även när företag varit lika stora så har förbundet valt företag med representanter på arbetsgivarsidan.

Förbundets påstående att urvalet av företag skett utifrån företagens storlek är alltså felaktigt.

Till detta kommer att förbundet i två fall valt ut företag med gemensam ägare. Birka Rör och C J Björnberg har båda samma ägare. Detsamma gäller Lödde Plåt i Helsingborg och Lödde Plåt. Dessa båda personer har framskjutna positioner i organ på arbetsgivarsidan.

Det ekonomiska skadeståndet

Sex av de i målet aktuella nio företagen yrkar ersättning för ekonomisk skada. Skadan består av utebliven vinst och i förekommande fall merkostnader direkt beroende av strejken. Förlusterna har uppkommit på olika sätt. Det vanligaste är att arbete som stått stilla har fått arbetas i kapp. Eftersom det var högsäsong i branschen har alla företag med fog räknat med full beläggning. De hade därför inte kunnat ta på sig nya uppdrag. Hänsyn har tagits till semester etc. Det har vidare uppkommit vissa merkostnader, avseende t.ex. förlängd hyra av ställningar och bodar. För vissa företag har strejken medfört utebliven materialförsäljning. Långsiktiga effekter har inte tagits med. Beräkningarna har skett på två sätt.

För Birka Rör, C J Björnberg och Oscar Hanson grundar sig beräkningarna på 2011 års bokslut. De förlorade intäkterna har framräknats genom att förlorade arbetstimmar har multiplicerats med ett genomsnittligt täckningsbidrag per timme. Inbesparade kostnader har avräknats vid beräkningen av det förlorade täckningsbidraget. I förekommande fall har hänsyn tagits till debiteringsgraden. För de båda Lödde-bolagen och Haga Plåt i Umeå har beräkningen skett med utgångspunkt i uppskattade siffror avseende strejkperioden.

Avvisningsyrkandet

Förhandlingskravet i 4 kap. 7 § första stycket arbetstvistlagen är inte tillämpligt eftersom tvisten rör frågan om stridsåtgärd vidtagits i strid mot lag och om påföljd för sådan åtgärd.

Arbetsgivarorganisationerna bestrider vidare förbundets påstående att yrkandena om allmänt skadestånd till arbetsgivarorganisationerna inte har förhandlats. Parterna har tvisteförhandlat sedan början av maj 2012, såväl lokalt som centralt. Samtliga förhandlingar hade fysiskt genomförts före den muntliga förberedelsen den 2 oktober 2012. Det är riktigt att det finns en bestämmelse i tillämpligt kollektivavtal innebärande att förhandling avslutas först när det föreligger justerat protokoll. Enligt arbetsgivarorganisationernas mening har det tagit anmärkningsvärt lång tid för förbundet att justera protokollet.

Under alla förhållanden var lokala och centrala förhandlingar avslutade beträffande PLR. Det anges i 3 § i förhandlingsprotokoll från den centrala förhandlingen den 1 oktober 2012 att ”Förhandling avslutas därmed i oenighet”. Förhandlingen gällde alla tre medlemsföretag tillhörande PLR. Protokollet justerades utan anmärkning den 31 oktober 2012 av A.L. på förbundet.

Förbundet

Bakgrund

Avtalsförhandlingarna mellan förbundet och arbetsgivarorganisationerna PLR och VVS Företagen samförhandlades 2012. Avsikten var att träffa ett gemensamt kollektivavtal för alla fem avtalsområden. Förbundet framförde en rad olika krav avseende förbättringar för medlemmarna, bl.a. krav på arbetstidsförkortning, säkerställande av lärlingslönerna och inskränkningar i arbetsgivarens beordringsrätt. Parterna förde konstruktiva förhandlingar och enbart detaljer kvarstod när Svenskt Näringsliv förmådde arbetsgivarorganisationerna att inte acceptera den förhandlingslösning som parterna i princip enats om. Förbundet såg sig tvingat att säga upp det befintliga avtalet och varsla om stridsåtgärder för att nå en lösning. Avtalsuppsägningen och varslet delgavs motparterna den 13 april 2012. Stridsåtgärderna inleddes den 25 april 2012. Konflikten trappades successivt upp med ytterligare varsel.

Förbundet delgavs stämning i målet den 7 maj 2012. Arbetsgivarorganisationerna hade inte dessförinnan framfört någon invändning till förbundet om att stridsåtgärderna skulle vara olovliga. Det dröjde alltså 24 dagar innan arbetsgivarorganisationerna till förbundet framförde sitt påstående om att stridsåtgärderna skulle vara ogiltiga och utgöra en föreningsrättskränkning. Stridsåtgärderna var vid det laget inne på sin tolfte dag. Förbundet hade också hunnit utöka stridsåtgärderna. Detta talar för att inte ens företagen ansåg sig vara utsatta för några olovliga stridsåtgärder. Arbetsgivarorganisationernas nuvarande inställning framstår som en efterhandskonstruktion.

Grunden för bestridandet

Förbundet har inte haft något föreningsrättskränkande syfte med de vidtagna stridsåtgärderna. Syftet har enbart varit att förmå motparten att träffa kollektivavtal med för förbundet acceptabla villkor. Även om Arbetsdomstolen skulle finna styrkt att syftet med stridsåtgärderna varit att kränka motpartens föreningsrätt ska Arbetsdomstolen ogilla fastställelseyrkandet om att stridsåtgärderna är ogiltiga, eftersom rättsföljden av att en stridsåtgärd kränker föreningsrätten aldrig kan bli ogiltighet utan enbart skadestånd. Stridsåtgärderna har de facto genomförts och de kan inte jämföras med en avtalsuppsägning eller annan sådan rättslig handling i den mening som avses i 8 § tredje stycket medbestämmandelagen.

Om Arbetsdomstolen skulle finna styrkt att syftet med stridsåtgärderna varit att kränka motpartens föreningsrätt ska vid skadeståndsbedömningen hänsyn tas till att det huvudsakliga syftet varit att träffa kollektivavtal med visst innehåll. Eventuellt allmänt skadestånd ska därför sättas ned kraftigt.

När det gäller de ekonomiska skadestånden finns det ingen utredning som visar att det föreligger ekonomisk skada eller hur stor den i så fall varit. Något ekonomiskt skadestånd kan därför inte dömas ut.

Företagens deltagande i arbetsgivarorganisationer

Enligt förbundets mening försvårades förbundets och arbetsgivarorganisationernas möjligheter att träffa ett nytt kollektivavtal av den centraliserade samordning Svenskt Näringsliv tillämpade under avtalsrörelsen. Den uppfattningen har förbundet rätt att ha och framföra i samband med avtalsrörelsen och i synnerhet när det varslas om stridsåtgärder. Stridsåtgärderna vidtogs dock enbart av skälet att arbetsgivarorganisationerna inte ville träffa kollektivavtal med förbundet acceptabla villkor.

Urvalet av företag som omfattades av stridsåtgärderna

Stridsåtgärder kan enligt lag endast riktas mot medlemsföretag i de arbetsgivarorganisationer som vägrar träffa kollektivavtal med förbundet, undantaget sympatiåtgärder.

När förbundet utformar stridsåtgärder görs en avvägning mellan intresset av att sätta en ekonomisk press på arbetsgivarsidan för att träffa kollektivavtal med förbundet skäliga villkor och intresset av att säkerställa att stridsåtgärderna inte blir skadliga för de enskilda företagen i ett längre perspektiv. Det kan allmänt sägas att det faller sig naturligt att välja stora företag, dels då det typiskt sett finns fler medlemmar där, vilket resulterar i mer effektiva stridsåtgärder, dels då dessa företags arbetsuppdrag ofta passar bättre än mindre företags dito. Förbundet har också typiskt sett en mer stabil facklig verksamhet på större företag. Det är också av vikt att förbundet vid behov kan trappa upp stridsåtgärderna. Även detta fungerar bättre på större företag.

Förtroendeuppdrag hos bolagets företrädare eller företagens ägarförhållanden är helt ovidkommande för förbundet vid urvalet av företag för stridsåtgärder.

VVS-branschen i allmänhet och PLR-branschen i synnerhet består av små företag. Ett plåtföretag med ett tjugotal anställda tillhör de största sådana företagen i landet. Enligt VVS Företagens uppgifter på den egna hemsidan har organisationen ca 1 450 medlemsföretag. De sysselsätter ca 18 000 arbetstagare. De tre riktigt stora företagen, YIT Sverige, Bravida Sverige och NVS Installation, sysselsätter mer än hälften av dessa arbetstagare. Merparten av de i konflikten uttagna arbetstagarna var anställda hos något av de nyssnämnda företagen. C J Björnberg anger på sin hemsida att företaget tillhör ett av de tio största företagen i branschen. Även Lödde-bolagen måste betraktas som storföretag i PLR-branschen.

VVS Företagens styrelse har 11 ordinarie ledamöter som representerar företag. Tre av dessa 11 representerar storföretagen YIT Sverige, Bravida Sverige och NVS Installation. Av återstående åtta företag som representerades i styrelsen togs två ut i konflikten. Räknas suppleanterna in togs fem av 18 företag ut och

av dessa fem utgjorde YIT Sverige, Bravida Sverige och NVS Installation tre. VVS Företagens förhandlingsdelegation har sju ledamöter som representerar företag, varav tre representerar YIT Sverige, Bravida Sverige och NVS Installation. Av återstående fyra företag togs ett ut i konflikt. Tio företag omfattades av konflikten varav sex helt saknar representation i delegationen.

PLR:s styrelse består av sju ledamöter samt en suppleant, samtliga representerar företag. Två av dessa företag omfattades av konflikten. I förhandlingsdelegationen representerar fyra ledamöter företag. En av dessa ledamöters företag omfattades av konflikten.

Dessa uppgifter visar att kändeparternas påståenden helt saknar grund.

Det ekonomiska skadeståndet

Förbundet har låtit en revisionsfirma granska arbetsgivarorganisationernas beräkningar. Slutsatsen av firmans utlåtande är att arbetsgivarorganisationernas beräkningssätt leder till en kraftig överskattning av den negativa resultatpåverkan som strejken hade för de aktuella företagen. Enligt utlåtandet är beräkningen förknippad med så stor osäkerhet att det inte går att utesluta att strejken kan ha bidragit till en ökad vinstnivå. Arbetsgivarorganisationernas beräkningar utgår från förutsättningen att företagen konsekvent har 100 procent debitering på alla sina arbeten under 100 procent av tillgängliga arbetsdagar, vilket inte styrkts.

Avvisningsyrkandet

Yrkandena om allmänt skadestånd till arbetsgivarorganisationerna ska avvisas då tvisteförhandlingarna inte var avslutade när yrkandena framställdes. Yrkandena framställdes vid den muntliga förberedelsen i målet den 2 oktober 2012. Förhandlingar hade initierats vid denna tidpunkt, men var då inte slutförda. Det framgår av tillämpliga kollektivavtal att en förhandling är avslutad när justerat protokoll föreligger. Förhandlingskravet är alltså inte uppfyllt i denna del, vilket innebär att yrkandena ska avvisas.

Arbetsgivarorganisationerna har beträffande PLR gjort gällande att förhandlingen slutfördes samma dag som förhandlingen fysiskt genomfördes. Detta är felaktigt. Förhandlingsprotokollet är inte signerat av förbundets ombudsman A.L. A.L. har också i mejl till PLR:s förhandlingschef H.B. skrivit att protokollen är justerade när han undertecknat dessa och inte vid något annat tillfälle. H.B. förklarade i mejl att han godtog detta. Protokollet beträffande PLR justerades den 31 oktober 2012. Förhandlingen avseende PLR avslutades således först den 31 oktober 2012.

Domskäl

Utredningen

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. Parterna har enats om att hålla samtliga förhör upplysningsvis. På arbetsgivarorganisationernas begäran har hållits

förhör med J.R., A.S., R.H., A.M. och R.L. På förbundets begäran har hållits förhör med T.J., M.L. och P.L. Parterna har åberopat skriftlig bevisning.

Avvisningsyrkandet

Förbundet har yrkat att arbetsgivarorganisationernas yrkanden om allmänt skadestånd till organisationerna ska avvisas, eftersom dessa yrkanden inte varit föremål för förhandling innan de framställdes i målet. Arbetsgivarorganisationerna har bestritt avvisningsyrkandet.

Enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen får Arbetsdomstolen inte ta upp en talan till prövning förrän förhandling, som kan påkallas enligt medbestämmandelagen eller som anges i kollektivavtal, har ägt rum i tvistefrågan. Från detta krav på förhandling undantas tvister om en stridsåtgärd vidtagits i strid mot lag eller kollektivavtal och tvister om påföljd för sådan åtgärd (4 kap. 7 § andra stycket arbetstvistlagen). Ett motsvarande undantag från förhandlingskravet upprätthölls i rättspraxis utan stöd i lagtext även vid tillämpningen av 1928 års lag om arbetsdomstol. Arbetsdomstolen framhöll därvid att förhandlingskravet motiveras av att uppkommande tvistefrågor i möjligaste mån ska lösas i samförstånd. Om en part tillgripit stridsåtgärd ansågs det inte strida mot detta syfte att den angripna parten kunde väcka talan vid Arbetsdomstolen utan att påkalla förhandlingar (AD 1965 nr 6 och prop. 1974:77 s. 175).

Förbundet har gjort gällande att undantaget från förhandlingskravet inte är tillämpligt eftersom tvisten rör frågor om stridsåtgärderna utgjort en föreningsrättskränkning och inte om dessa varit olovliga.

Arbetsdomstolen noterar att beteckningen olovliga stridsåtgärder i medbestämmandelagen används för stridsåtgärder som strider mot särskilda i lagen angivna bestämmelser: 41 § första stycket (fredsplikt som följer av kollektivavtal), 41 a § (innehållande av lön), 41 b § (stridsåtgärder mot företag utan anställda) eller 41 c § (i strid med utstationeringslagen). I medbestämmandelagen är vissa särskilda rättsföljder kopplade just till olovliga stridsåtgärder, t.ex. får en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation inte ge understöd till en olovlig stridsåtgärd (42 §, se även 43 §, 59 §, 60 § och 67 § medbestämmandelagen). För andra lagreglerade begränsningar i rätten att vidta stridsåtgärder används inte beteckningen ”olovlig”. Således finns i lagen om offentlig anställning vissa begränsningar i rätten att genomföra stridsåtgärder (se 23–29 §§). Stridsåtgärder som strider mot dessa bestämmelser betecknas i stället som ”otillåtna”.

Lagtexten i 4 kap. 7 § andra stycket arbetstvistlagen talar inte om olovliga stridsåtgärder utan om stridsåtgärder som vidtagits i strid mot lag eller kollektivavtal. Visserligen tycks man när bestämmelsen infördes haft just olovliga stridsåtgärder för ögonen (prop. 1974:77 s. 175, se även prop. 1975/76:105 bil. 1 s. 429). De skäl som motiverat undantaget från förhandlingskravet gör sig dock på samma sätt gällande vid stridsåtgärder som vidtagits i strid mot lag utan att vara olovliga i medbestämmandelagens mening. Några skäl att frångå lagtextens lydelse föreligger inte.

Arbetsgivarorganisationerna har gjort gällande att stridsåtgärderna strider mot 8 § medbestämmandelagen och yrkat allmänt skadestånd för lagbrottet. Tvisten rör således om stridsåtgärderna vidtagits i strid mot lag och om påföljder för dessa. Förhandlingskravet i 4 kap. 7 § arbetstvistlagen är därför inte tillämpligt och förbundets avvisningsyrkande ska alltså avslås.

Utgör stridsåtgärderna en föreningsrättskränkning?

Arbetsgivarorganisationerna har gjort gällande att stridsåtgärderna inneburit föreningsrättskränkning. Förbundet har bestritt att så är fallet.

Med föreningsrätt avses i medbestämmandelagen en rätt för arbetsgivare och arbetstagare att tillhöra en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation, att utnyttja medlemskapet och att verka för organisationen eller för att sådan bildas (7 §). En föreningsrättskränkning föreligger bl.a. om någon på ena sidan vidtar en åtgärd till skada för någon på andra sidan för att denne har utnyttjat sin föreningsrätt (8 § medbestämmandelagen). För att en föreningsrättskränkning ska föreligga krävs ett föreningsrättskränkande motiv. I mål om kränkning av arbetstagarpartens föreningsrätt följer av rättspraxis att det inledningsvis ankommer på arbetstagarparten att visa sannolika skäl för att motivet till en viss åtgärd är sådant att en kränkning av föreningsrätten förekommit. Om arbetstagarparten lyckas med detta är det därefter arbetsgivarens sak att styrka att denne haft skälig anledning till sin åtgärd oberoende av föreningsrättsfrågan (se bl.a. AD 2009 nr 3 och AD 1996 nr 67). Det föreligger, enligt Arbetsdomstolens mening, inte något skäl att tillämpa någon annan fördelning av bevisbördan i mål om kränkning av arbetsgivares föreningsrätt.

För att en föreningsrättskränkning ska föreligga ska motivet med åtgärden, enligt lagtexten, antingen vara att förmå någon att inte utnyttja sin föreningsrätt eller att ingripa mot någon för att han eller hon har utnyttjat sin föreningsrätt. Det krävs inte att den som vidtagit åtgärden gjort detta just i syfte att skada någon på andra sidan. Det har i rättspraxis ansetts tillräckligt att den som vidtar åtgärden har insett att denna innebär skada för någon på andra sidan (AD 2013 nr 5 och AD 1977 nr 222, se även AD 2000 nr 38). Å andra sidan har en föreningsrättskränkning inte ansetts föreligga när en arbetsgivare vidtagit åtgärder till nackdel för arbetstagare på grund av att dessa utnyttjat sin föreningsrätt, men där åtgärden vidtagits för att uppnå ett legitimt syfte. I t.ex. AD 2008 nr 62 hade en arbetsgivare utdelat varningar till arbetstagare som verkade för organisationen genom att delta i en strejk. Det var alltså fråga om åtgärder till nackdel för arbetstagarna på grund av att de utnyttjat sin föreningsrätt. Arbetsdomstolen fann att arbetsgivaren i god tro menat att de som deltog i strejken bröt mot arbetskyldigheten i sina enskilda anställningsavtal genom att utebli från arbetet utan giltig orsak. Någon föreningsrättskränkning förelåg inte (se även t.ex. AD 2009 nr 3).

Förhållandet mellan stridsåtgärder och föreningsrätt är speciellt i det att stridsåtgärder regelmässigt syftar till att skada någon på andra sidan och att åtgärderna ofta har samband med att den drabbade parten utnyttjat sin föreningsrätt. Om t.ex. ett fackförbund vidtar stridsåtgärder för att få till stånd kollektivavtal med en arbetsgivarorganisation kommer stridsåtgärderna normalt att primärt riktas

mot arbetsgivarorganisationens medlemsföretag. Dessa kommer i ett sådant fall att drabbas av stridsåtgärder just på grund av att de utnyttjat sin föreningsrätt genom att vara medlemmar i arbetsgivarorganisationen.

Arbetsdomstolen har vid ett flertal tillfällen prövat om åtgärder i samband med öppna konflikter på arbetsmarknaden utgjort föreningsrättskränkningar. Domstolens utgångspunkt har därvid varit att föreningsrättsreglerna inte syftar till att begränsa arbetsgivares och arbetstagares rätt att med i övrigt tillåtna medel hävda sina ståndpunkter i intressetvister, t.ex. att träffa kollektivavtal med visst innehåll. Parterna har rätt att efter eget omdöme tillgripa de påtryckningsmedel som parterna anser nödvändiga och lämpliga för att hävda sin ståndpunkt i den intressetvist som utlöst konflikten. Rätten att välja påtryckningsmedel i det syftet begränsas inte av de föreningsrättsliga reglerna. Medbestämmandelagen innebär därför inte något hinder mot att i en intressetvist använda stridsåtgärder som påtryckningsmedel, även om det i och för sig kan sägas vara fråga om åtgärd till skada för motpart på grund av att denne utövar sin föreningsrätt. Å andra sidan kan en stridsåtgärd utgöra en föreningsrättskränkning, om syftet inte är att främja en ståndpunkt i intressetvist utan att ingripa i motpartens rätt att tillhöra en organisation eller verka för denna (se bl.a. AD 1983 nr 65 och AD 1972 nr 11). Om en arbetstagarorganisation vidtar en stridsåtgärd mot en arbetsgivare och förklarar att man inte avser att avbryta åtgärden om inte arbetsgivaren utträder ur sin arbetsgivarorganisation så föreligger tveklöst en föreningsrättskränkning (jfr AD 1946 nr 68).

När det gäller att bedöma syftet med en åtgärd har Arbetsdomstolen undersökt vilken åtgärd det är fråga om, under vilka omständigheter den företas, mot vem den företas och om åtgärden har någon form av sakligt samband med själva intressetvisten. Framstår den aktuella åtgärden som ett naturligt inslag i själva intressekonflikten är det normalt inte fråga om en föreningsrättskränkning. Ter sig däremot åtgärden som mer ovanlig och svårförklarlig sett från synpunkten av att part har intresse av att hävda sin ståndpunkt i konflikten blir bedömningen många gånger en annan, dvs. det kan vara fråga om en föreningsrättskränkning. Även andra omständigheter än de nu exemplifierade torde kunna beaktas (AD 1983 nr 65, se även AD 1990 nr 67).

Den fråga som Arbetsdomstolen ska ta ställning till är alltså i vilket syfte förbundet vidtog stridsåtgärderna, dvs. vad förbundet ville uppnå med dessa. Var syftet med stridsåtgärderna att hävda sin ståndpunkt i en intressetvist eller syftade dessa till att ingripa i de nio företagens rätt att utöva sin föreningsrätt genom att verka för sin organisation?

Av utredningen i målet framgår följande. Förbundet tog ut fyra av PLR:s totalt 887 medlemsföretag i strejk. Av dessa fyra företag är tre representerade i organ på arbetsgivarsidan. VVS Företagen har totalt 1 094 medlemsföretag, varav tio omfattades av strejken. Sex av dessa var representerade i organ på arbetsgivarsidan. Bland dessa sex fanns YIT Sverige, Bravida Sverige och NVS Installation, vilka är de i särklass största företagen i branschen.

T.J., som var förbundets avtalssekreterare, har uppgett i huvudsak följande. På förbundet går det till så att ledningen "beställer" en konflikt som t.ex. ska

omfatta 1 000 personer och vara spridd över hela landet. Av tradition försöker förbundet täcka in hela landet i konflikten, eftersom det är viktigt att alla ska känna sig delaktiga. Förbundet har en konfliktgrupp om fyra till fem personer som styr eventuella konflikter. Regionerna rapporterar in tänkbara konfliktobjekt, vilka nomineras på en tregradig skala, där 1 är prioriterat, 2 är halvprioriterat och 3 är uttagbart. Förbundet har en lång tradition av att ”konflikta” på Byggavtalet med Sveriges Byggindustrier, däremot inte med VVS Företagen och PLR. När nomineringar kom inför strejken våren 2012 hade regionerna, i enlighet med vad som är tradition vid strejker på byggsidan, valt ut byggobjekt i stället för företag. Det går ofta 20 snickare på en eller två rörmokare. En sådan strejk skulle ha medfört att många byggen stoppades samtidigt som det skulle ha varit svårt att få ihop tillräckligt många strejkande. Strejken skulle även ha slagit hårdare mot Sveriges Byggindustrier än mot PLR och VVS Företagen. Förbundet fick därför på ett sent stadium tänka om beträffande hur varslen skulle läggas. Förbundet bestämde sig för att lägga ut varslen för vissa uppräknade företag i stället för skilda byggobjekt. Förbundet utgick därvid från företag som fanns i de län som regionerna tidigare hade föreslagit. Det var självklart att alla de tre största VVS-företagen – YIT Sverige, Bravida Sverige och NVS Installation – skulle tas ut i strejken, dels därför att det inte hade varit praktiskt möjligt att få ihop tillräckligt många strejkande annars, dels därför att det skulle ha snedvridit konkurrensen mellan dessa företag om inte alla tre togs ut. Förbundet försöker i möjligaste mån följa nomineringslistorna. Ibland anges i dessa listor särskilda skäl, t.ex. ”arbetsgivaren är en skitstövel”. Det finns alltså varierande skäl till vilka företag som tas ut. Åtgärderna ska vara effektiva och kostsamma för arbetsgivaren, utan att mer än nödvändigt skada tredje man eller arbetsgivarnas långsiktiga överlevnadsförmåga. Förbundet beslutade därför att bolag på gränsen till konkurs inte skulle tas ut. När det blir dags för konflikt blir det totalt kaos på förbundet. Situationen är rörig, tidspresen stor och det sker misstag. Vilka företag som tas ut blir därför i någon mån beroende av tillfälligheter.

Arbetsgivarorganisationerna har gjort gällande att stridsåtgärderna vidtagits som en reaktion på och en repressalie med anledning av att de aktuella företagens företrädare utövat sin föreningsrätt genom att samverka inom Svenskt Näringsliv.

Arbetsdomstolen gör i denna del följande bedömning.

Stridsåtgärderna har vidtagits inom ramen för en sedvanlig avtalsrörelse. Av varslen framgår att förbundet genom stridsåtgärderna ville få till stånd kollektivavtal med vissa villkor, främst i fråga om skyldigheten att arbeta övertid, arbetstidens längd och lönenivåer i utbildningsavtalet. Av varslen, utdrag från tidningar och förhöret med T.J. framgår vidare att förbundet var av uppfattningen att det var Svenskt Näringslivs inblandning i förhandlingarna som lett till att förbundet, VVS Företagen och PLR inte kunde komma överens i dessa frågor. Att förbundet hyste denna uppfattning innebär inte att syftet med stridsåtgärderna var något annat än att få till stånd kollektivavtal på de villkor förbundet eftersträvade. Det råder därför enligt Arbetsdomstolens mening ingen tvekan om att förbundets syfte med stridsåtgärderna var att hävda sin ståndpunkt i en intressetvist.

Arbetsgivarorganisationerna har vidare gjort gällande att förbundet gjort sig skyldigt till en föreningsrättskränkning genom att rikta stridsåtgärderna huvudsakligen mot företag vars företrädare är aktiva inom olika organ hos arbetsgivarorganisationerna. Förbundet har härigenom vidtagit en åtgärd till skada för dessa företag för att de utnyttjat sin föreningsrätt.

Arbetsdomstolen gör i denna del följande bedömning.

YIT Sverige, Bravida Sverige och NVS Installation är de i särklass största medlemsföretagen inom VVS Företagen. Det minsta av dessa företag – NVS Installation – har dubbelt så många anställda arbetare som VVS Företagens fjärde största medlemsföretag. Att dessa företag valdes ut förklaras, enligt Arbetsdomstolens mening, av deras storleksmässiga särställning i branschen. Det torde för övrigt vara just deras storlek som gör att alla tre företagen är representerade i VVS Företagens styrelse. Utredningen ger alltså inte stöd för att skälet till att dessa tre företag valdes ut var att dess företrädare är aktiva i VVS Företagens organ. Att de tre företagen inte varit störst i de län där de tagits ut i strejk föranleder ingen annan bedömning.

Beträffande övriga sex företag som är aktuella i målet finns en viss korrelation mellan de företag som omfattades av strejken och företag vars företrädare är aktiva i arbetsgivarorganisationernas styrelse. Förbundet tog ut fyra av PLR:s totalt 887 medlemsföretag i strejk. Av dessa fyra företag är tre representerade i organ på arbetsgivarsidan. VVS Företagen har totalt 1 094 medlemsföretag, varav sju (utöver de tre stora företagen) utsattes för strejk. Tre av dessa var representerade i organ på arbetsgivarsidan. Sett som andel av det totala antalet medlemsföretag i de två arbetsgivarorganisationerna är andelen företag med representation i organisationernas styrelser som blev föremål för strejk klart större. Ett annat sätt att belysa saken är att undersöka hur stor del av de företag som är representerade i arbetsgivarorganisationernas styrelser som blev föremål för strejk. Av utredningen framgår här att i VVS Företagens styrelse sitter åtta ordinarie ledamöter som representerar företag (utöver de tre stora). Av dessa togs två styrelseledamöters företag ut i konflikt. På motsvarande vis fick två av sju ledamöter i PLR:s styrelse sina företag uttagna i strejk.

Sammantaget var företag vars ledning satt i arbetsgivarorganisationernas styrelse klart överrepresenterade bland de företag som omfattades av strejken. Denna överrepresentation kan, enligt Arbetsdomstolens mening, inte förklaras av andra faktorer såsom företagets relativa storlek i respektive län. Enligt Arbetsdomstolens mening talar därför övervägande skäl för att det förhållandet att företagets företrädare satt i arbetsgivarorganisationernas styrelse eller förhandlingsdelegationer var en av flera faktorer som beaktades vid urvalet av vilka företag som skulle tas ut i strejk. Detta förhållande gör det dock inte sannolikt att förbundets syfte med stridsåtgärderna varit något annat än att hävda sin ståndpunkt i en intressetvist. Som redan framhållits har stridsåtgärderna vidtagits inom ramen för en sedvanlig avtalsrörelse där förbundet framställt krav på att träffa kollektivavtal med visst innehåll. Det ligger nära till hands att anta att tanken med urvalet var att stärka påtryckningseffekten genom att det bland de företag som drabbades av strejken skulle finnas företag med direkt inflytande över förhandlingsresultatet. Ett sådant syfte utgör inte ett föreningsrättskränkande motiv.

Arbetsdomstolens bedömning är alltså att arbetsgivarorganisationerna i detta fall inte gjort det sannolikt att förbundet vidtagit stridsåtgärderna för att ingripa i de nio företagens rätt att utöva sin föreningsrätt. Arbetsgivarorganisationernas talan ska därför avslås.

Rättegångskostnader

Vid denna utgång ska arbetsgivarorganisationerna ersätta förbundet för dess rättegångskostnader. Om beloppet råder ingen tvist.

Domslut

1. Arbetsdomstolen avslår Svenska Byggnadsarbetareförbundets avvisningsyrkande.
2. Arbetsdomstolen avslår VVS Företagens och Plåtslageriernas Riksförbunds talan.
3. VVS Företagen och Plåtslageriernas Riksförbund ska med hälften vardera ersätta Svenska Byggnadsarbetareförbundet för rättegångskostnader med 536 344 kr, varav 365 313 avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Jonas Malmberg, Sören Öman, Kurt Eriksson, Charlott Richardson, Inger Mattsson Kasserud, Erland Olauson och Bo Almgren. Enhälligt.

Sekreterare: Martin Ulfving